

Тетяна Дудка,

доктор педагогічних наук, професор,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова
(м. Київ, Україна)

Tetiana Dudka,

Doctor of Pedagogic Sciences, Professor,
National Pedagogical Dragomanov University
(Kyiv, Ukraine)
kiev.professor@gmail.com
ORCID ID 0000-0003-4216-1083

УДК 351 : 37

СУЧАСНИЙ ІНСТИТУЦІЙНИЙ АУДИТ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ: ТРАНСМІСІЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ

Анотація. У змісті статті проаналізовано основоположність впливу європоцентричних векторів на розвиток вітчизняної освітньої політики, що частково підтверджено розгалуженням оціночної шкали якості освіти. Підкреслено пріоритетність побудови сучасного інституційного аудиту освітніх закладів на принципах прозорості, відкритості, незалежності, гласності. Акцентовано увагу на представницьких і контрольних функціях Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та Державної служби якості освіти України, що покликані діагностувати наявний показник якості освітньої діяльності.

У ході теоретичних узагальнень сформульовано авторське визначення поняття «інституційний аудит освітніх закладів» та підкреслено його експозиційну зорієнтованість на задоволення ринкових потреб у висококваліфікованому кадровому складі.

З метою поглиблення теоретичних узагальнень проблематизовано наслідкові аксіологічні засади функціонування у часопросторі освітніх закладів. Представлено результати дефінітивного аналізу категорій «якість» та «якість освітньої діяльності» у вітчизняних та іноземних наукових доробках ХХ-ХХІ ст. Узагальнено наявні теоретичні формулювання останньої категорії за критерієм визначальної ознаки.

Акцентовано увагу на трансмісії ціннісних орієнтирів як результативній закономірності циркуляції сучасного інституційного аудиту освітніх закладів у просторі та часі.

Репрезентовано системоутворювальну триступеневу структуру інституційного аудиту освітніх закладів, віддзеркалену на рівні об'єкта аудиту, змісту аудиторських процедур, показників якості, внутрішнього аудиту (самооцінки), незалежного зовнішнього оцінювання.

У дослідженні використано системний, комплексний, процесний, аксіологічний, антропологічний, діяльнісний, нормативний, конструктивний підходи. У ході дослідження залучено комплекс методів: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, порівняння, системного аналізу. Використання такого широкого методологічного спектру уможливило структурування теоретичного матеріалу досліджуваної проблеми з допомогою елементів наочності, що полегшує сприйняття наявного фактажу.

Ключові слова: інституційний аудит освітніх закладів, трансмісія, ціннісні орієнтири, освітня політика.

MODERN INSTITUTIONAL AUDIT OF EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS: TRANSMISSION OF VALUE ORIENTATIONS

Abstract. The content of the article analyzes the fundamentals of the influence of Eurocentric vectors on the development of national educational policy, partly marked by the branching of the educational quality assessment scale. The priority is given to the development of a modern institutional audit of educational establishments based on the principles of transparency, openness, independence, and publicity. Attention is drawn to the representative and controlling functions of the National Agency for Higher Education Quality Assurance and the State Education Quality Service of Ukraine, which are intended to diagnose the existing indicator of the quality of the educational activity.

In the course of theoretical generalizations, the author defines the concept of "institutional audit of educational establishments" and emphasizes his expository orientation of education to meet the market needs of highly qualified personnel.

To deepen the theoretical generalizations, the consequential regularities of functioning in the time and space of educational establishments are problematized. The results of the definitive analysis of the categories of "quality" and "quality of educational activity" in domestic and foreign scientific achievements of the XX-XXI centuries are presented. The available theoretical formulations of the latter category by the criterion of priority are generalized.

Emphasis is placed on the transmission of value orientations, due to the regularity of circulation of the modern institutional audit of educational establishments in space and time.

The three-level structure of the institutional audit of educational establishments is represented, reflecting at the level of the object of audit, the content of audit procedures, quality indicators, internal audit (self-assessment), external independent evaluation by authorized persons.

The study used systematic, complex, process, axiological, anthropological, activity, normative, and constructive approaches. In the course of the study, a whole range of methods was involved - analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, and system analysis. The use of such a wide methodological spectrum made it possible to structure the issue under study with the help of illustration elements, which facilitate the perception of existing theoretical fact.

Keywords: institutional audit of educational establishments, transmission, value orientations, educational policy.

ВСТУП

Постановка проблеми. Векторність сучасної освітньої політики змушує замислитися над питанням: «Чи відповідає діяльність українських закладів освіти ринковим вимогам XXI століття?». В обігу міжнародного освітнього співтовариства не втрачають своєї популярності принципи демократизму й гуманізму, прозорості і відкритості, які й визначають розвиток світової спільноти за визначеним логарифмом соціокультурного буття. У цьому ключі й багатоаспектне за своєю сутністю поняття «якість освітньої діяльності» є основоположним у розумінні ефективності функціонування механізму управління розвитком освітніх закладів.

Наявність певних протиріч між існуючим рівнем освітньої підготовки і потребами ринку актуалізували перегляд і корегування форм та методів загальнодержавного контролю за якістю освітньої діяльності. Плавний перехід галузевого державного контролю від діагностики безперебійності надання освітніх послуг до системного моніторингу якості функціонування освітніх закладів викликав чимало запитань у небайдужій педагогічній спільноті. Незвичний формат проходження процедури акредитації, тимчасове призупинення ліцензування – саме з такими наслідками освітнього реформування зустрілися українські ЗВО на порозі непростого двадцятиріччя. Безумовно, що реформування – продукт новітнього історичного розвитку, а тому пристосування до нових реалій є запорукою подальшого успішного функціонування галузі у просторі та часі.

У відповідь на результативність освітнього реформування високорозвинутих країн світу й на проукраїнських теренах поступово назріла потреба створення оптимальних умов для ще більш об'єктивного та прозорішого проходження процедури оцінки якості освітньої діяльності. Така процедура в загальнодержавному обігу отримала назву «інституційний аудит освітніх закладів», ціннісні орієнтири якого у соціокультурному аспекті частково віддзеркалилися в основоположній меті діяльності, змісті, процесуальному наповненні та інших аспектах результативності діагностичної діяльності.

Актуальність досліджуваної проблеми не викликає жодних сумнівів, адже повнота розуміння практичних засад функціонування механізму інституційного аудиту освітніх закладів частково приховується й на рівні тематично-теоретичних дискурсів. Останні дозволяють повною мірою переосмислити проблему на міждисциплінарному рівні з метою уникнення хибних суджень і поверхневих узагальнень на основі аналізу вибіркового фактів існуючої події.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Окремі аспекти досліджуваної проблеми знаходимо на сторінках праць вітчизняних (зокрема, Л. Белова, Т. Кристопчук, М. Ручкіна та ін.) та іноземних (наприклад, С. Аміні, Р. Мадані, В. Стрелковскі та ін.) дослідників. Проте й досі окреслена проблематика не отримала багатоаспектного висвітлення на сторінках наявних наукових досліджень, що позначилося на виборі відповідної тематики.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Мета статті – проаналізувати сучасний інституційний аудит під аксіологічним кутом.

Відповідно до мети визначено основні завдання дослідження: переосмислити стан досліджуваної проблеми на міждисциплінарному рівні; проаналізувати аксіологічну центрованість досліджуваного феномена; популяризувати тематично-теоретичний досвід на загальнонауковому рівні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У демократичні виклики сьогодення змушують переосмислити питання часткової відповідності рівня розвитку наявних соціальних інститутів держави вимогам високоосвіченої світової спільноти. Європоцентричний вектор сучасного державотворення орієнтує нас на підтримання таких перетворень, які відкривають двері майбутнього до досягнення інноваційного та стійкого розвитку кожного регіону.

У світлі такої позиційності й стратегічна зорієнтованість державної галузевої політики поступово модернізується шляхом розгалуження оціночної шкали якості освіти, заснованої на врахуванні низки дієвих принципів соціокультурного реформування (зокрема, прозорості, відкритості, незалежності, гласності). Важливим діяльним напрямом у цьому аспекті є проведення оцінки рівня якості освітніх послуг, що передбачає залучення цілих експертних комісій до поетапного обговорення побаченого і проаналізованого у рамках робочих зустрічей та засідань. Певним колом повноважень наділене Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти та Державна служба якості освіти України, основним напрямком діяльності яких є проведення інституційного аудиту освітніх закладів з метою виявлення рівня їх відповідності діючим загальнодержавним вимогам. З метою коректного та аргументованого вживання ключового терміну дослідження варто деталізувати, що інституційний аудит освітніх закладів – перевірка даних щодо відповідності ведення освітньої діяльності у напрямку реалізації освітніх програм нормам чинного галузевого законодавства. Таким чином, профільний інституційний аудит покликаний ідентифікувати рівень відповідності якості освітньої діяльності фінальній результативності і як наслідок – суспільно-економічній ефективності. Останній акцент був зроблений нами не випадково, враховуючи експозиційну зорієнтованість освіти

на задоволення суспільних та державних потреб у висококваліфікованому кадровому складі, спрямованому на неперервне інтелектуальне, професійне та культурне самовдосконалення.

У пошуках аргументів, які актуалізували розвиток на загальнодержавному рівні інституційного аудиту освітніх закладів, варто зупинитися на розгляді наслідкових аксіологічних засад функціонування у часопросторі останніх (рис. 1).

Рис. 1. Назва

Оскільки в епіцентрі ключових завдань діяльності структур, які спеціалізуються на проведенні інституційного аудиту освітніх закладів, знаходиться перевірка якості освітньої діяльності, зупинимося на аналізі ключових категорій дослідження.

У сучасному наукознавстві поняття «якість» вирізняється достатньо широким спектром феноменологічного обґрунтування, представленого відповідним наочним матеріалом (табл.1).

Таблиця 1

Обґрунтування сутності категорій «якість» та «якість освітньої діяльності» у наукових пошуках ХХ-ХХІ ст.

Узагальнене обґрунтування категорій:	Автор
«ЯКІСТЬ»	
• сукупність ознак, властивостей і особливостей, які вирізняють досліджуване з-поміж існуючого; унікальна сутність речей;	С. Ожегов (1993)
• ступінь відповідності наявного існуючим потребам, запитам і діючим вимогам;	Abdullah F. (2006)
• сумарний показник якості умов та функціонуючого процесу (рівень кадрового забезпечення, матеріально-технічного оснащення та ін.);	Akhlaghi E., Amini S., Akhlaghi H. (2012)
• сукупність цінних споживчих якостей, які покладені в основу сертифікації та стандартизації;	Madani R. (2018)
«ЯКІСТЬ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»	
• «...показник відповідності досягнутих цілей освіти діючим стандартам і нормам...» (Strielkowski W., Kiseleva L., Popova E., 2018, с. 228);	Strielkowski W., Kiseleva L., Popova E. (2018)
• «...показник соціальної результативності освіти у розрізі діючих вимог та суспільних очікувань...» (Moosavi A., Mohseni M., Ziaifar H., Azami-Aghdash S., Gharasi M., Rezapour A., 2017, с. 449);	Moosavi A., Mohseni M., Ziaifar H., Azami-Aghdash S., Gharasi M., Rezapour A. (2017)
• «...потенціал досягнутих освітніх цілей...» (Faganel A., 2010, с. 214);	M adani R. (2018)
• «...можливості задоволення потреб виробництва, держави та соціуму...» (Al-Haddad S., Taleb R., Badran S., 2018, с. 411);	Madani R. (2018)
• «...ступінь відповідності цілей і результатів освітнього процесу загальним параметрам оцінки освітньої результативності...» (Prentice G., Brady J., McLaughlin C., 2018, с. 103).	Madani R. (2018)

З метою структуривання наведених у таблиці сутнісних обґрунтувань, вбачаємо за доцільне об'єднання їх у групи за пріоритетною феноменологічною ознакою, яка співвідносить поняття «якість освітньої діяльності» із чинними нормами та стандартами, певними параметрами освітньої результативності, можливостями задоволення реально існуючих запитів (табл.1).

У рамках практичної реалізації інституційного аудиту, спрямованого на ідентифікацію якості освітньої діяльності, виокремлено відповідну системоутворювальну тріступеневу структуру – об'єкт аудиту, зміст аудиторських процедур, показники якості, внутрішній аудит (самооцінка), зовнішнє незалежне оцінювання уповноваженими особами (рис. 2).

Рис. 2. Системоутворювальна структура інституційного аудиту освітньої діяльності

З-поміж перелічених системоутворювальних компонентів, особливу увагу привертають показники якості освітньої діяльності, до переліку яких можемо віднести рівень відповідності освітньої програми нормам чинних стандартів та запитам стейкхолдерів, дієвості системи управління, ресурсного забезпечення (кадрове, інформаційне, матеріально-технічне, науково-методичне), співвіднесення наявного запитам соціальних інститутів (рис. 2) (Moosavi A., Mohseni M., Ziaifair H., Azami-Aghdash S., Gharasi M., Rezapour A., 2017; Abdullah F., 2006).

Під час проведення внутрішнього аудиту (самооцінки) на викладацький склад покладається завдання проведення внутрішньої експертизи наявних досягнень освітньої діяльності (рис. 2). На цьому етапі слід враховувати й позиції суб'єктів пізнання, які певною мірою беруть участь у внутрішньому аудиті на правах експертів.

З практичної точки зору, зовнішнє незалежне оцінювання націлене на виставлення справедливої оцінки за якість надаваних послуг у рамках конкретної освітньої програми (рис. 2). З метою оптимізації цього процесу створюються відповідні умови для проведення незалежного інституційного аудиту, залучається необхідний інструментарій (форми, методи, засоби), що сумарним чином уможливіє досягнення поставлених діагностичних цілей.

Високодієвність проведення інституційного аудиту освітніх закладів приховується у своєрідній трансмісії ціннісних орієнтирів між учасниками цього діагностичного процесу. Сам «механізм» трансмісії запускається з допомогою замкнутого «ланцюга» п'яти основоположних концентрів, тобто представників соціальних інститутів, профільних владних структур, системи освіти, стейкхолдерів та суб'єктів пізнання.

Представники соціальних інститутів на індикативному рівні репрезентують моніторингові зрізи рівня прозорості та успішності функціонування діагностованої освітньої програми. Саме завдяки ідентифікації очікуваних ціннісних орієнтирів від реалізації освітньої програми серед представників соціальних інститутів у подальшому вдається локалізувати бажане в реальне.

В інституційному аудиті не другорядною залишається роль і профільних владних структур, які володіють досвідом управління у галузі. В аудитних умовах владні структури виконують представницьку функцію, тобто представляють інтереси держави, слідкуючи за дотриманням чинних норм. Свої висновки за результатами проведення аудиту висвітлюють у відповідних рішеннях, які підлягають безперешкодному виконанню.

Проведення інституційного аудиту здійснюється за участю представників системи освіти, які є галузевими фахівцями високого рівня, що систематично проходять корпоративне навчання в межах діючої програми підвищення кваліфікації.

Важливу функцію в оцінці якості освітньої діяльності виконують експертні комісії, які зорієнтовані на формулювання аргументованих висновків після проведеного аудиту і формі ґрунтовних висновків. Результативність проведення процедури аудиту віддзеркалюється у кількісних параметрах відповідної до 4-рівневої шкали оцінювання (зокрема, A, B, E та F) (Dudka T., Gurzhii A., Kartashova L., Sorochan T., Spitsyna A., 2020).

З метою наближення освітньої програми до потреб ринку досить важливою є позиція стейкхолдерів, які зацікавлені у високоякісній підготовці професійних кадрів, підвищенні рівня міжкорпоративної культури в рамках двосторонньої співпраці «освітній заклад – підприємство, установа, організація». Такий формат співпраці задає відповідний темп розвитку освітнього закладу.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, своєрідна циклічність трансмісії ціннісних орієнтирів в інституційному аудиті забезпечується в ході багатосторонньої співпраці всіх учасників цього діагностичного процесу. В ході такої співпраці ідентифікується перелік ціннісних орієнтирів, які є пріоритетними для різних сторін цієї внутрішньогалузевої співпраці. Сукупним чином ці орієнтири формують канву якості освітньої діяльності, яка повинна відповідати вимогам зі сторони сторін-учасників на шляху до досягнення стратегічних цілей освітньої програми.

Проте поняття «якість освітньої діяльності» є мінливим, а тому об'єктивність перевірки наявного за відповідним переліком критеріїв (відповідність освітньої програми нормам чинних стандартів та запитам стейкхолдерів; дієвість системи управління; рівень ресурсного забезпечення – кадрового, інформаційного, матеріально-технічного, науково-методичного; співвіднесення реального наявним запитам соціальних інститутів та ін.) сьогодні є достатньо важливим завданням на шляху до досягнення бажаної результативності. Перспективним для наукового дослідження є вивчення інституційного аудиту освітніх закладів з погляду компаративного аналізу, що уможливить зіставлення напрацьованого міжнародною спільнотою досвіду з вітчизняними реаліями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Abdullah, F. (2006). Measuring service quality in higher education: three instruments compared. *International Journal of Research & Method in Education*, 29, 71–89.
- Akhlaghi, E., Amini, S., Akhlaghi, H. (2012). Evaluating Educational Service Quality in Technical and Vocational Colleges using SERVQUAL Model. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, vol. 46, 5285–5289.
- Al-Haddad, S., Taleb, R., Badran, S. (2018). The Impact of the Education Services Quality on Students Satisfaction: An Empirical study at the Business Schools in Jordan. *International Journal of Business Excellence*, vol.14 (3), 393–413.
- Dudka, T., Gurzhi, A., Kartashova, L., Sorochan, T., Spitsyna, A. (2020). Social and professional designing of tourist destination management in the professional training of future tourismologists. *Revista Turismo Estudos & Práticas*, 2, 1-10.
- Faganel, A. (2010). Quality perception gap inside the higher education institution. *International Journal of Academic Research and Development*, vol.2 (1), 213–215.
- Madani, R. (2019). Analysis of Educational Quality, a Goal of Education for All Policy. *Higher Education Studies*, vol. 9 (1), 100–109.
- Prentice, G., Brady, J., McLaughlin, C. (2018). Education Service Quality, Value and Satisfaction on Student Customer Intentions and Behaviour. *DBS Business Review*, vol.2, 89-112.
- Strielkowski, W., Kiseleva, L., Popova, E. (2018). Factors Determining the Quality of University Education: Students' Views. *Integration of education*, 22, 220–236.
- Moosavi, A., Mohseni, M., Ziaifarf, H., Azami-Aghdash, S., Gharasi, M., Rezapour, A. (2017). The Quality of Educational Services from Students' Viewpoint in Iran: A Systematic Review and Meta-analysis. *Iran Journal Public Health*, 46(4), 447–455.
- Ожегов, С. И. (1993). Толковый словарь русского языка. Москва : АЗЪ.

REFERENCES

- Abdullah, F. (2006). Measuring service quality in higher education: three instruments compared. *International Journal of Research & Method in Education*, 29, 71–89.
- Akhlaghi, E., Amini, S., Akhlaghi, H. (2012). Evaluating Educational Service Quality in Technical and Vocational Colleges using SERVQUAL Model. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, vol. 46, 5285–5289.
- Al-Haddad, S., Taleb, R., Badran, S. (2018). The Impact of the Education Services Quality on Students Satisfaction: An Empirical study at the Business Schools in Jordan. *International Journal of Business Excellence*, vol.14(3), 393–413.
- Dudka, T., Gurzhi, A., Kartashova, L., Sorochan, T., Spitsyna, A. (2020). Social and professional designing of tourist destination management in the professional training of future tourismologists. *Revista Turismo Estudos & Práticas*, 2, 1-10.
- Faganel, A. (2010). Quality perception gap inside the higher education institution. *International Journal of Academic Research and Development*, vol.2 (1), 213–215.
- Madani, R. (2019). Analysis of Educational Quality, a Goal of Education for All Policy. *Higher Education Studies*, vol. 9 (1), 100–109.
- Prentice, G., Brady, J., McLaughlin, C. (2018). Education Service Quality, Value and Satisfaction on Student Customer Intentions and Behaviour. *DBS Business Review*, vol.2, 89-112.
- Strielkowski, W., Kiseleva, L., Popova, E. (2018). Factors Determining the Quality of University Education: Students' Views. *Integration of education*, 22, 220–236.
- Moosavi, A., Mohseni, M., Ziaifarf, H., Azami-Aghdash, S., Gharasi, M., Rezapour, A. (2017). The Quality of Educational Services from Students' Viewpoint in Iran: A Systematic Review and Meta-analysis. *Iran Journal Public Health*, 46(4), 447–455.
- Ozhegov, S. I. (1993). *Tolkoviyiy slovar russkogo yazyika*. Moskva : AZ.

Статтю подано до редколегії 12.01.2020 р.
Рекомендовано до друку 02.02.2020 р.